

ใจเป็นสัปปายะ

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนโ

เทศน์พระ วันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๕

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

เวลาเกิด ไม่รู้ใครเกิดมาจากไหน เวลาเกิดแล้วเห็นใหม่ เวลาบวชแล้วมาจาก
ต่างๆ กัน มาอยู่ในสังฆกรรมร่วมกัน ต่างคนต่างมา แต่เกิดแล้วเป็นภิกษุด้วยกัน เป็น
ศากยบุตรพุทธชินนโรส ภิกษุเป็นผู้จรจรโลงชีวิต จรรโลงศาสนา ถ้าเราจรรโลงศาสนาได้
เราจะมีหลักประกันของตัวเอง เราจะมีจุดยืน แม้แต่ความสัจยังยอมรับไม่ได้เลย แล้วเรา
บอกเป็นพระป่ากันนะ

ในความสัจ ความวิเวก สิ่งที่เป็นความสัจอยู่ไม่ได้ อยู่ไม่ได้เพราะอะไร เพราะ
ความเคยชินใจ ความเคยชินมันจะบอกถึงความเป็นมาเลยนะ ในปัจจุบันนี้ถ้าเราอยู่ใน
ความสัจไม่ได้ ใจมันคลุกเคล้าขนาดไหน จนมันกลายเป็นความเคยชิน จนกลายเป็น
ใจด้าน ใจมันด้านแล้วเหมือนคนใจแตก

ถ้าคนใจแตก เด็กใจแตกมันจะไปตามประสามัน จะรู้สึกตัวต่อเมื่อต้องหาเลี้ยง
ชีพเอง หาเลี้ยงชีพเองก็เลี้ยงชีพเองไปไม่รอด เพราะอะไร เพราะหาไม่พอคุ้มจ่าย ถ้าหา
ไม่พอคุ้มจ่ายมันจะอยู่ได้อย่างไรในโลกนี้

แต่ถ้าเราฝึกฝนของเราขึ้นมาแล้ว หัวใจมันจะเรียกร้องขนาดไหน มันแสดงออกมา
ขนาดไหน มันต้องเอาให้อยู่ ถ้าเราเอาจิตของเราอยู่นะ มันจะรักมาก ครูบาอาจารย์ของ
เราจะรักเรื่องความสงบมาก รักเรื่องความวิเวกมาก สิ่งนี้มันเป็นการบอกถึงหลักของใจ
ถ้าหลักของใจ ธรรมชาติเป็นอย่างนั้น สิ่งต่างๆ เป็นอย่างนั้น

ในปัจจุบันนี้โลกเขาแสวงหากัน กลับไปกินแต่ของที่เป็นธรรมชาติ นี่ชีวิตจริงๆ
ต้องกลับไปกินของเป็นธรรมชาติ แต่เดิมาก็เขาเอง โลกก็ว่ากันไปเห็นใหม่ โลกต้องเจริญ
ต้องแสวงหา ต้องทำให้สิ่งต่างๆ ต้องให้ปฎิทางวิทยาศาสตร์ เพื่อจะให้ประชาชนพอ
บริโภค พอถึงที่สุดแล้วนะ ทำลายหมดเลย ทำลายสิ่งแวดล้อม ทำลายทุกอย่างเลย แล้ว

สุดท้ายตัวเองก็อยากให้มีชีวิตตัวเองมีคุณค่า กลับไปตัวเองไม่กล้ากินนะ สิ่งต่างๆ ที่เอาไปขายก็ไม่กล้ากิน ตัวเองจะกินต้องปลูกไว้ต่างหาก เอาไว้กินต่างหาก

นี่หัวใจเอารัดเอาเปรียบโลก คิดว่าตัวเองจะอยู่ได้ไง สุดท้ายมันก็อยู่ไม่ได้หรอก เพราะสิ่งนี้มันย้อนกลับมา อากาศ.. มันมาตามอากาศนะ เราหายใจแล้วอากาศเป็นพิษ มันกระจายไปทั่ว นี่ก็เหมือนกัน สังคมมันเป็นพิษมันกระจายไปทั่ว

เราเป็นพระ ถ้าเราไม่มีหลักของใจ ถ้าเราไม่มีจุดยืนของหัวใจ ถ้าจุดยืนของหัวใจ แล้วเราเอาอะไรเป็นหลักเกณฑ์ล่ะ เราก็คืออยู่ในวัด อยู่กับหมู่คณะ มันก็ไปทำลายหมู่คณะ ไปทำลายวัด เพราะหมู่คณะเขามีหลักเกณฑ์ของเขา

ในเมื่อมีข้อวัตรปฏิบัติ ครูบาอาจารย์ถึงสอนศีล สมาธิ ปัญญา ในเมื่อมีศีล อาจารย์วัตร อาคันตุกวัตร วัตรต่างๆ ผู้ที่มา ผู้ที่ไป มีกรรม มีวินัย เข้ามาแล้วก็ใช้ของของสงฆ์ จะจากของของสงฆ์ไปแล้วก็ต้องเก็บ ถ้าไม่เก็บต้องบอกให้คนอื่นเก็บไว้ สิ่งที่เราเอามาใช้ เราเอาเพียง เอาตั้ง มาปูมานอน ก่อนจะไปต้องเก็บ

ถ้าไม่เก็บต้องบอกให้ใครคนใดคนหนึ่งมาเก็บ บอกใครล่ะ? ก็ต้องบอกหมู่คณะ ใจ บอกสังฆม บอกลังฆะด้วยกัน บอกหมู่คณะด้วยกัน ถ้าไม่เบียดเบียนธรรมวินัย ในเมื่อหมู่คณะมีความจำเป็นต้องไป ฝากสิ่งนี้ไว้เราก็ต้องทำ เราทำสิ่งนี้เพราะอะไร? เพราะได้ฝึกฝนมา มันรู้ไง กฎหมายข้อเดียวกัน ธรรมวินัยอันเดียวกัน

ขณะที่เวลาเราไป ถ้าเรามีเวลาเราก็เก็บของเรา ถ้าเราไม่มีเวลาจะไปไหว้วานหมู่คณะเก็บให้ เพราะเราฝึกฝนกันมาอย่างนี้ เราอยู่ในสังฆมอย่างนี้ สังฆมนี่มันก็เป็นไปตามสังฆมอย่างนั้น สังฆมก็ดีขึ้นเห็นไหม สังฆมาก็เจริญ ถ้าหัวใจมีหลักมีเกณฑ์ สังฆมาก็เป็นหลักเป็นเกณฑ์ ถ้าหัวใจไม่มีหลักมีเกณฑ์ หมู่คณะก็อยู่กันได้ แต่เราอยู่ไม่ได้ เพราะอะไร เพราะมันเดือดร้อนในหัวใจ หัวใจมันคั่นรน หัวใจมันสงบไม่ได้ สถานที่วิเวกแต่ใจไม่วิเวก ใจมันเคยคลุกคลี มันใจแตก ใจมันคั่นรน มันสงบไม่ได้

สังัด สังัดออกมาจากภายใน ถ้าสังัดมาจากภายใน ความสงบออกมาจากภายใน สมาธิมันก็เกิดขึ้นมาได้ มีความเป็นอยู่ ขณะที่มีการเป็นเครื่องอยู่ ถ้ามีการเป็นเครื่องอยู่มันจะไปเดือดร้อนอะไร แต่ถ้ามีกิเลสเป็นเครื่องอยู่ กิเลสทั้งนั้น แล้วก็อ้างกันนะว่า

เป็นพระปฏิบัติ เป็นพระป่าๆ พระป่าทำตัวกันอย่างนั้นหรือ พระป่าฟุ้งเฟ้อไปในโลกหรือ

เราอาศัยโลกอยู่นะ เกิดมาเป็นโลก พ่อแม่ก็เป็นโลก เราเกิดมาจากกาม องค์กรสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเตือนพระโมคคัลลานะ มีพวกกฤหัสถ์เขาจะถวายนาม แล้วพระโมคคัลลานะมีฤทธิ์ เฟ่งไปทีเดียวเป็นตัวนอนออกทางทวารทุกทวารเลย สงสารมากไปแก้แล้ว แต่แก้ไม่ได้เพราะมันเป็นกรรมเขาแล้ว

ไปถามองค์กรสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า กามอันนี้ให้ผลร้ายขนาดนี้ “โมคคัลลานะเธอพูดอย่างนั้นไม่ได้ เราก็เกิดมาจากกาม” องค์กรสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเกิดมาจากพ่อจากแม่ มาจากกามไหมล่ะ? มาจากกาม แล้วกามมันคืออะไร? กามก็คือโลก แล้วเราเกิดมาจากอะไร? เราก็เกิดมาจากกาม เราจะดูถูกพ่อแม่เราหรือ? เราจะดูถูกครูบาอาจารย์เราหรือ? เราดูถูกไม่ได้ นี่เป็นโลก เราอยู่กับโลกเขา แต่เราอยู่กับโลกโดยธรรม เราไม่ตื่นกระแสไปกับโลก

เวลาศึกษากัน เวลาเอาหลักเอาเกณฑ์กัน ครูบาอาจารย์หรือผู้ที่ไม่มีหลักเกณฑ์สอนเห็นใหม่ โลกเจริญแล้ว พระเราจะอยู่อย่างนี้ไม่ได้ ต้องอยู่กับโลก ต้องมองโลกเขา ต้องแบบโลกเขา แล้วถ้ามันเป็นธรรมล่ะ นี่เห็นใหม่ ไม่เห็นแก่ธรรมเลย ไปเกาะกับโลกไปกับโลกเขาหมดเลย ทำไมไม่คิดถึงธรรมบ้างล่ะ ถ้าคิดถึงธรรม ธรรมอยู่ที่ไหน?

เดี๋ยวนี้ในพวกนักบริหาร เวลาพักผ่อนเขาพักผ่อนที่ไหน เขาไปพักผ่อนชายทะเล เขาไปพักผ่อนตามแหล่งธรรมชาติ ต้องการความสงบสงัด เขาพักผ่อนของเขาอย่างนั้น มันย้อนกลับมาจิตใจของเรานั้นล่ะ แล้วเราเป็นศากยบุตร เราเกิดมาเราไปขวางโลกที่ไหน

เราไม่ได้ขวางโลก เราอยู่กับโลก เราต้องเข้าใจว่าเราอยู่กับโลก แต่อยู่กับโลกก็มีธรรมวินัย เสด็จวัตรก็มีพร้อมอยู่แล้ว ถ้าเสด็จวัตรมีพร้อมอยู่แล้ว เราก็เอาเสด็จวัตรเป็นเครื่องตัดสิน ฝึกดูว่ากันตามเสด็จวัตร เว้นไว้แต่ธาตุขันธ์

ธาตุขันธ์นะ เป็นที่อ้างของพระมาก ธาตุมันไม่พอใจอย่างนั้น อากาศที่นี้มันอับ อากาศที่นี้มันไม่ดี ธาตุขันธ์ไง ธาตุขันธ์หมายถึงว่ามันเข้าไปแล้วมันไปได้แย้งกับความรูสึกของเรา ความรูสึกของเราอยู่อย่างนี้ไม่ได้ มันจะเจ็บไข้ได้ป่วย

ธาตุขันธ์เห็นใหม่ อากาศขึ้น อากาศอับ แล้วทำให้เราเป็นโรคภูมิแพ้ เรามีอะไรเราก็เปลี่ยนแปลง เราก็แก้ไขของเรา เว้นไว้แต่เวลาธาตุขันธ์มันรับไม่ได้จริงๆ เห็นใหม่ เสด็จวัตรอันนั้นมันก็แบบว่ามันเป็นกฎหมาย แล้วเราไม่ได้ทำผิดหรอก เราไม่ได้ทำให้เป็นอาบัติ แต่ถ้าทำอย่างนี้แล้วมันจะเป็นโทษกับเรา เช่น ในการอดอาหาร

การอดอาหารมันก็มีระดับของมัน เวลาครูบาอาจารย์ท่านสอนนะ เราต้องรู้ถึงร่างกายของเราสิ ร่างกายของเรารับได้แค่ไหน ถ้าวรับได้แค่ไหนนะ แล้วเวลาประพฤติปฏิบัติไปกิเลสมันจะอ้างตรงนี้ “ไม่ได้แล้วนะ พอแล้วนะ” อย่างนี้เราก็ต้องมีความเข้มแข็ง มีความเข้มแข็งว่าระดับไหนเราจะรับได้ ระดับไหนกิเลสมันโดนต้อนเข้าจมนุม

การอดอาหารคือการตัดแขนตัดขากิเลส ไม่ให้กิเลสมันเข้มแข็งขึ้นมา เราก็เข้ามูมแล้วถ้ามันเป็นการตีกลับละ กิเลสมันบังเงาเห็นใหม่ ทำอย่างโน้นก็ไม่ได้ ทำอย่างนี้ก็ไม่ได้ ทำจนเกินกว่าเหตุก็มี อย่างเช่น หลวงปู่มั่นท่านอดอาหาร พิจารณาข้าวจนเป็นตัวหนอน ข้าวเป็นตัวหนอนแบบในส้วมเลย เป็นเม็ดตัวหนอนที่คืนกระดุกกระดิกได้ เราสามารถหยิบตัวหนอนใส่ปากได้ไหม

เวลากิเลสมันตีกลับนะ กิเลสมันตีกลับจนมันปฏิเสธ ปฏิเสธอาหาร ปฏิเสธต่างๆ อย่างนี้ละ กิเลสมันตีกลับอย่างนี้มันทำให้เราถึงที่สุดได้ เวลามาร เราพยายามจะชำระกิเลส ถ้ากิเลสตีกลับมันทำให้เราดำรงชีวิตไม่ได้เลย มันจะให้เราตายไป แต่มารมันอยู่ในหัวใจของเรา อย่างนี้ก็ต้องแก้ไขนะ

ในพระไตรปิฎกมี กรณีอย่างนี้ก็มี องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกไม่ยากเทศน์เลย เพราะเทศน์ไปแล้วพระจะเอาเรื่องนี้มาเป็นทางออก “มันจะเกินไป มันจะเป็นอย่างนั้น” ..ไม่เป็นหรอก น้อยคนนักที่ทำแล้วมันจะมีกิเลสตีกลับ

กิเลสตีกลับแบบในปัจจุบันนี้ส่วนใหญ่แล้วไม่ต่อสู้ เหมือนปฏิบัติแล้วยอมจำนนว่าเราทำเต็มที่แล้ว เราทำแล้วไม่ได้ผล มันไปหาอ่อนชะชินใจ นี่กิเลสมันตีกลับอย่างนี้ นี่กรรมฐานม้วนเสีย มันไม่มีความเข้มแข็ง มันไม่มีความเป็นไป มันไม่มีความต่อสู้เลย ถ้ามันมีความต่อสู้ คุณิ ชีวิตของเราเห็นใหม่ โลกเขาปากกัลดินถีนะ เขาต้องต่อสู้ของเขา เราก็ต่อสู้ของเราละ

เป็นพระเด็กๆ เราก็ต้องศึกษาให้ได้นิสัย ๕ ปีจะได้นิสัย คุณติ คุณเวลาหลวงปู่มัน ท่านวางระบบระเบียบไว้ เวลาอยู่กับหลวงปู่มัน หลวงปู่มันเวลาท่านสอนนะ บอกว่า “พระที่มีพรญาให้ฝึกพระเด็กๆ” เพราะอะไร? เพราะต่อไปมันจะไม่มีข้อวัตรติดตัวมัน

ข้อวัตรติดตัวมันทำให้เราไม่ว่าเหวี่ยง มีข้อวัตรติดตัว ฝึกฝนให้ได้นิสัย ถ้าเราได้ นิสัยมันจะฝึกความเป็นอยู่ของเรา ถ้าเราฝึกความเป็นอยู่ของเรา เราอยู่ในโคนไม้ อยู่ในที่ สงบสงัดนะ มันอยู่ได้ ถ้าเราไม่ฝึกของเรานะ เราไปอยู่ที่ไหนต้องมีความสะดวก ต้องมี การอำนวยความสะดวก ต้องหาเครื่องอำนวยความสะดวกมา แล้วมันออกปฏิบัติไม่ได้ นะ ต่อไปนี้มันจะไปไหนไม่ได้เลย

วัดไหนถ้าไม่มีเครื่องอำนวยความสะดวก มันจะไปอยู่กับเขาไม่ได้ แต่ถ้าของเรา เราฝึกฝนจนเป็นนิสัย เราอยู่ติดกับธรรมวินัย อยู่กับข้อเท็จจริง จะไปอยู่ที่ไหนก็อยู่ได้ จะ ทำอย่างไรก็ได้ อยู่กับหมู่คณะก็อยู่ได้ แต่อยู่แล้วมันยังจะหาทางออก

อยู่กับหมู่คณะไง เหมือนสัตว์ป่า สัตว์ป่าไปอยู่ในฝูง คุณติ ในพระไตรปิฎก แม้แต่ ช้าง แม้แต่สัตว์อาชาไนยไปอยู่กันในฝูง หากินก็ไปกินแต่หญ้าที่แตกใบอ่อน ถ้าอยู่ตัว เดียวเห็นไหม หญ้าแตกใบอ่อนมีความสะดวกสบาย เวลาลงน้ำก็ไม่มีตัวไหนลงไปก่อน ก็ให้น้ำมันชุ่ม เวลาออกจากหมู่มันกลับมีความสุขนะ ถ้าเป็นสัตว์อาชาไนยมันจะมี ความสุขของมันมาก

แต่ถ้าเป็นเรื่องของกิเลส มันไปคลุกคลี ความคลุกคลีอย่างนั้นอยู่ไม่ได้เลย ทำ อะไรก็ไม่ได้ จะทำอะไรก็ไม่ได้ เพราะว่ามันเหงา พอมันเหงามันอะไร มันก็อยู่ได้อำนาจ ของมาร อยู่ได้อำนาจของมาร ทำลายตัวเองก่อนนะ ทำลายโอกาสของเราก่อน แล้วก็ไป ทำลายคนอื่น เวลาเหงาแล้วไปอยู่กับใครล่ะ มันก็ต้องหาเพื่อน เพื่อนเขาต้องการความ สงัด เขาต้องการความวิเวก เขาต้องการเวลาของเขา ก็ไปชวนเขาคุย มันเป็นการทำลาย เขา

พอไปทำลายเขาอย่างนี้หรือการส่งเสริม อย่างนี้หรือคือหมู่คณะ อย่างนี้หรือคือ ศากยบุตร นี่มันพระเทวทัต มันเป็นลูกศิษย์เทวทัตต่างหากล่ะ พยายามจะสร้างหมู่คณะ สร้างอะไรขึ้นมาอยู่ในหมู่วงของสงฆ์

สงฆ์! สงฆ์โดยสังฆะ ความสะอาดบริสุทธิ์นี้มันเหมือนน้ำทะเล ทะเลมหาสมุทร มันซัดซากศพซากสิ่งสกปรกเข้าฝั่งอยู่แล้ว แล้วสิ่งนี้มันเป็นอยู่เห็นไหม ยิ่งปลาใหญ่ยิ่งตัวใหญ่ยิ่งอยู่ในน้ำลึก มันยังมีความสุขสนุกสนานของมัน น้ำตื้นเราไปไม่ได้เต็มทีนะ

นี่ก็เหมือนกัน ถ้าศีลเราบริสุทธิ์ สังฆกรรมของเรามันน่าเลื่อมใส มันมีความสุข ถ้ามีความสุขอย่างนี้มันก็เป็นประโยชน์กับเรา อยู่กับเรามันก็ให้เราทำได้เต็มที่ ให้เราได้แสดงออกเต็มที่ แสดงออกเต็มที่ให้ธรรมวินัยในหัวใจเรามันกังวานขึ้นมาให้ได้ไง เรามีโอกาสทำนะ

เราเคยเป็นพระเด็กๆ มาก่อน เราจะดูข้อวัตร ถ้าข้อวัตรสิ่งไหนควรจะเป็นของส่วนกลาง เราจะทำทันทีเลย ถ้าพ้นจากส่วนกลางแล้ว เวลาของเรามีขนาดไหน เราต้องเอาเวลาของเรา เราต้องพยายามให้เวลาของเราควบคุมใจของเราตลอดเวลา เพราะอะไร เพราะสุขทุกข์มันอยู่ที่เรานะ ใจเป็นของเรา

เราเกิดมา แล้วเรามาบวชเป็นพระเป็นภิกษุ เป็นเพศบรรพชิต ผู้หญิง ผู้ชาย เพศสมณะ เราได้อีกเพศหนึ่ง เพศที่สังคมเขายอมรับ สังคมเขายอมรับนะ พระไปอยู่ที่ไหน สิ่งต่างๆ จะไว้ใจหรือไม่ไว้ใจก็ต้องดูไปก่อน เพราะเป็นเพศของที่สังคมยอมรับ

แล้วถ้าเป็นพระที่ดี มันเป็นสิ่งที่ดี เขาชอบนะ เขามีที่พึ่งอาศัย ภิกษุเห็นไหม พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นแก้วสารพัดนึกนะ ทำดีกับผู้มีศีลมันก็ได้ประโยชน์กับเขา ประโยชน์กับเขาก็ได้ ประโยชน์กับเราก็ได้

ถ้าเราทำดีซะอย่างเดียว สิ่งที่ตอบสนองเป็นสิ่งที่ดี สิ่งต่างๆ จะเกิดเป็นความดีกับเราหมดเลย เกิดเป็นความดีกับเรานะ เกิดความดีจากไหนล่ะ ความดีเกิดจากไหน ความดีเกิดจากมือหรือ เกิดจากปากหรือ ทำดีๆ ทำกันที่ปากหรือ ทำความดีจากมือหรือ สิ่งนี้เป็นเรื่องของโลกๆ

เดี๋ยวนี้เนะ คูสิ คูทางวิทยาศาสตร์เขาสี เวลาเขาประชุมกัน เขาประชุมกันทางคอมพิวเตอร์ของเขา เขาประชุมกันเขาทำได้หมดนะ เขาสั่งการได้ นี่สิ่งต่างๆ เขาอำนวยความสะดวกได้

ดูบ้านดี บ้านเห็นใหม่ ขนาดว่ากลับบ้านก่อนมันจะเปิดไฟเอง มันจะบริหารจัดการของมันเอง คนเราแทบจะไม่ต้องทำอะไรเลย ไม่ต้องทำอะไรเลยนะ อยู่เฉยๆ นะก็อำนวยความสะดวก

แล้วถามสิว่าใจมันเป็นอย่างไร ใจมันเป็นอย่างไร มันทุกข์ร้อนใหม่ มันสุขใหม่ มันเป็นไปไม่ได้ แล้วเราจะมีความสุขอย่างนั้นเป็นไปได้อย่างไร เพราะอะไร เพราะมันเป็น การหมักหมม น้ำที่ไม่มีการเคลื่อนไหว น้ำที่ไม่มีออกซิเจน มันจะเป็นน้ำเน่า ใจก็เหมือนกัน เราไปในห้างสรรพสินค้า ทุกอย่างมันจะตั้งซื้อได้หมดเลย เราสั่งมา อาหารอะไรก็สั่งได้ แต่หัวใจมันทุกข์นะ

แต่ของเราออกบิณฑบาตด้วยป्लीแข็ง ถ้าเราไม่ได้ออกไปบิณฑบาต เว้นไว้แต่เราอดอาหาร แต่ถ้าเราไม่อดอาหารเราต้องออกไปบิณฑบาตด้วยป्लीแข็ง เพื่ออะไร เพราะไปเห็นความสุขความทุกข์ของโลก โลกเขาได้ห้าได้สิบมา เขามาหากินมา เขาทุกข์ยากของเขามา เขามีความศรัทธามีความเชื่อ แต่เขาไม่มีโอกาส เพราะเขาทุกข์อยู่ เขามอยู่ในกองทุกข์ เขาถึงอยากออกจากทุกข์

เราว่าเป็นนักรบจะออกจากทุกข์ แล้วเราออกไปบิณฑบาตไปเห็นความเป็นไปของเขา ดูสิ เขาหาอาหารมา เขายกใส่ห้วนะ เขาจะใส่บาตรเราเขายกใส่ห้วนะ ขอให้ได้บุญกุศล ขอให้ได้ออกประพฤติปฏิบัติ

เขาเห็นอย่างเราเป็นนักรบ เป็นชาตินักรบ เป็นศากยบุตร เป็นผู้ที่ทรงธรรม เขาคิดของเขอย่างนั้นนะ แล้วเราออกไปเลี้ยงชีพด้วยป्लीแข็ง เราไปเห็นการนบน้อมของมันสะท้อนใจเราใหม่ เขากราบเขาไหว้เรา เรามีสิ่งใดจนเจือเขาใหม่ มันจะเป็นบุญกุศลใหม่ ของที่เขาสละมา เราใช้สอยแล้วมันจะเป็นประโยชน์กับเขาใหม่ มันสะท้อนใจเราเข้ามา นี่หาเลี้ยงชีพด้วยป्लीแข็ง หาเลี้ยงชีพเลี้ยงชีวิตเรา เลี้ยงชีวิตเราเพราะชีวิตเราต้องเลี้ยงไว้เพื่อจะประพฤติปฏิบัติ เพื่อจะให้ธรรมเกิดมาในหัวใจของเรา

แล้วนี่หาเลี้ยงธรรม หาเลี้ยงธรรมเห็นใหม่ เวลาเขาทุกข์เขาสุขขึ้นมา เขาพยายามแสวงหามา หามาเพื่ออะไร ก็หามาเพื่อดำรงชีวิตของเขา แล้วสิ่งนี้สิ่งที่เป็นคุณค่าของเขา สิ่งที่เป็นผลประโยชน์ของเขา เป็นสิ่งที่เป็นคุณค่าของเขา

เขาอุตส่าห์มาใส่บาตรพระ ใส่บาตรพระเพื่ออะไร? เพราะเขาปรารถนา เขาไม่มีโอกาส เขาไม่มีโอกาสได้ประพฤติปฏิบัติของเขา นอกจากเขาปรารถนา เขาจะกลายเป็นปัจจัยเครื่องอาศัยกับเรา เพื่อให้บุญกุศลตอบกับเขาคด้วย

เราเอาอาหารของเขามาเราพิจารณาใหม่ เราได้ปฏิสังขาโยใหม่ ฉันทอาหารเข้าไปเห็นใหม่ ฉันทเข้าไปแล้วนอนเป็นหมู เพราะอะไร? เพราะมันไปสะสมในกระเพาะอาหาร ใจ พลังงานมันเหลือใช้ เราจะฉันทแบบพอประมาณ

คูลี นีวิเวก กายวิเวก จิตวิเวก นีสัปปายะ อาหารเป็นสัปปายะ สิ่งนี้เป็นสัปปายะ แม้แต่อาหารยังต้องเป็นสัปปายะ นักปฏิบัติมันต้องมีปัญญา ปัญญาใคร่ครวญชีวิตเราแล้วจะไปปฏิบัติเป็นนักปฏิบัติ ปฏิบัติกับอะไร

“อ้อ นักปฏิบัตินะ มันต้องสร้างหอคอยงาช้างนะ แล้วจะไปนั่งปฏิบัติบนหอคอยงาช้างให้เทวดาเขาอนุโมทนา” ใช้นั้นมันความคิดของใคร ความคิดของมาร กว่า จะได้ทำอย่างนั้นนะ แล้วใครมันจะสร้างหอคอยได้ กว่าสร้างหอคอยงาช้างขึ้นมา กว่า จะได้นั่งปฏิบัติ ให้เขาสาธุกันทั่วประเทศมันไปอยู่ที่ไหน

การประพฤติปฏิบัติก็การบิณฑบาต การออกบิณฑบาต การปฏิบัติโคจร บิณฑบาตเห็นใหม่ การปฏิสังขาโย นีมันประพฤติปฏิบัติแล้วนะ เพราะจิตมันออกแล้ว จิตมันออกรับรู้แล้ว ตั้งแต่ตื่นนอนขึ้นมาจิตใจสับสนเหี้ยมห่าแล้ว กิเลสมันเหี้ยมห่าแล้ว ตั้งแต่ตื่นนอน

ตื่นนอนขึ้นมา นีเห็นใหม่ทำซ้อวัตร จัดศาลา แล้วก็ออกบิณฑบาต บิณฑบาต กลับมาแล้วจะฉันทแบบหมูเลย เสร็จแล้วก็จะนอน แล้วจะรอไปปฏิบัติ จะรอไปปฏิบัติ ปฏิบัติตอนไหน แต่ถ้ามันเคลื่อนไหวตั้งแต่ตื่นนอน ตั้งแต่เคลื่อนไหว ตั้งแต่การกระทำ สิ่งนี้มันเป็นนิสัย แล้วมันเป็นการควบคุมจิต

โคถูกผูกไว้ พุทโธๆ ตามรอยโค แล้วจะไปเห็นถึงตัวโค แล้วพอถึงเวลาที่จะมา พุทโธๆ กันนะ แต่เวลาอยู่กับชีวิตประจำวันปล่อยให้กิเลสมันเหี้ยมอำมหิตเต็มที่เลย แล้วถึงเวลาที่จะไปจับโค โคมันอยู่ไหนละ

การเคลื่อนไหว การตั้งสติ การล้างบาป การต่างๆ เราก็มีสติตลอดไป นี้โคผูกไว้ มีสติพร้อม ถึงเวลาแล้วเราก็สาวเชือกมา เวลานั่งสมาธิเห็นใหม่ พุทโธๆๆ กำหนดลมหายใจ ใช้ปัญญาอบรมสมาธิ อะไรก็แล้วแต่ นี่ตัวโคกับตัวจิตใจ เราจะย้อนเข้าไปหาจิต ให้ความสงบของจิตให้จิตมันสงบมาได้ ถ้าจิตสงบมาได้ นี่พื้นฐาน ถ้าใครไม่มีความสงบของใจนะ ใช้ปัญญาขนาดไหน เป็นโลกีย์ปัญญา โลกีย์ปัญญาคือปัญญาอบรมสมาธิ

จะเป็นอย่างไรก็แล้วแต่ เราผู้ที่ประพฤติปฏิบัติใหม่ต้องทำความสงบของใจเข้ามาให้ได้ ถ้าใจมันสงบก่อนให้มันเป็นปัจจัยตั้ง ให้มันสัมพันธ์กับความสงบอันนั้น ถ้าความสงบอันนั้นเป็นความสงบของใจอย่างหนึ่ง

เวลาถ้ารักษา เราต้องมีสติไว้ มีสัมปชัญญะไว้ รักษาไว้ นี่ความสงบนี้มันจะมันคงจนมันเอ็กคตารมณ์ แล้วเวลามันคลายตัวออกมา เห็นความคลายตัวออกมา ถ้าไม่มีครูบาอาจารย์ มันจะเข้าใจว่าสิ่งนี้เป็นคุณธรรมนะ

นี่ถ้าความสงบเห็นใหม่ รถปลดเกียร์ว่าง พอเวลาเราคิดเครื่องแล้วก็ปลดเกียร์ว่างไว้ อืมๆ อยู่อย่างนั้นนะ แหม รถนี้วิ่ง ..มันวิ่งไปไหน มันไม่ได้วิปัสสนาเลยใจ ถ้ารถคิดเครื่องไม่ได้ล่ะ รถคิดเครื่องไม่ได้ คุณเด็กมันเล่นเห็นใหม่ เด็กมันเล่นอยู่บนรถ แล้วรถก็จอดไว้ที่บ้าน เด็กมันเล่นกันแล้วปิดกระจก จนมันตายการณนะ นี่ก็เหมือนกัน เด็กๆ มันเล่นบนรถ มันก็เข้าใจว่ารถมันวิ่งไป มันสนุกสนานในรถ

นี่ก็เหมือนกัน จิตมันสงบใหม่ จิตมันเป็นไปใหม่ ถ้าจิตมันเป็นไป เวลามันเสื่อมมา จิตสงบแล้วมันเสื่อม กับสิ่งต่างๆ มันเป็นคุณธรรมจริงหรือเปล่า สิ่งนี้มันจะพิสูจน์กับเรามา การประพฤติปฏิบัติจากเก็บเล็กผสมน้อยนะ การประพฤติปฏิบัติ ปรียัตติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ อะไรคือการปฏิบัติ ถ้าไม่รู้จริงนะปฏิบัติแค่ห่มผ้าสีดำๆ นี่ปฏิบัติแล้ว ห่มผ้าสีเหลืองๆ เขาไม่ได้ปฏิบัติ ใครห่มผ้าสีกรกนี่เป็นพระปฏิบัติ

แล้วโรงงานทอผ้ามันมีมหาศาลเลย นี่ความไม่เข้าใจข้อวัตรปฏิบัติทาเครื่องดำเนิน มันก็ปฏิบัติ ถ้าใจเป็นธรรมจะย้อนกลับมาถึงตัวเราตลอดเวลา ถ้าใจไม่เป็นธรรมนะ สิ่งนี้ทำอะไรแล้วจะให้มันผู้ปฏิบัติ คนโน้นต้องมาปฏิบัติ คนโน้นต้องมารับผิดชอบ เรามีหน้าที่เคลื่อนไปเคลื่อนมาให้เขากราบไหว้บูชา

..กราบไหว้บูชา ถ้ามันเป็นคุณธรรมนะ แม้แต่เราไม่เคยเห็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากัน ทำไมเรากราบพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เรากราบกัน เรากราบกันเพราะว่าอะไร ถ้าไม่มีพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ไม่มีครูบาอาจารย์ สิ่งที่เรากำลังแสวงหาอยู่นี้เราหลับตานะ หลับตาลำซำงนะ คนหลับตา คนที่ไม่มีความสว่างของดวงตา มันจะไปเห็นอะไร มันจับต้องอะไรทุกซำกนะ มันมีพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ พระไตรปิฎก มีครูบาอาจารย์ มีข้อวัตรปฏิบัติ

เราดungsk้ไปเห็นใหม่ บางวัดทำอย่างนี้ บางวัดทำอย่างนี้ นี่มันเป็นสิ่งที่ให้เราใช้ปัญญานะ บางวัดทำอย่างนี้ ถ้าเรามีสติปัญญานะ เราเคยเป็นพระเด็กมาก่อน ไปอยู่ที่ไหนก็แล้วแต่ เขาทำอย่างไร จะทำไปกับเขา แล้วก็ศึกษา ทำไมทำอย่างนี้? ครูบาอาจารย์เราแนะนำเพราะเหตุใด? ที่ทำอย่างนี้มันเหตุใด? แล้วมันตรงกับพระไตรปิฎกอย่างไร? พระไตรปิฎกอยู่หน้าไหน? แล้วออกมาเป็นอย่างไร? นี่จะศึกษาตลอด ถ้าเราจะศึกษาเลย ศึกษาความแตกต่าง ความแตกต่างจรดนิสัยมันแตกต่างอยู่แล้ว ความแตกต่างต่างๆ เราก้ศึกษามา

ถ้าเราศึกษา เราใคร่ครวญมาอย่างนี้ เราจะได้ประโยชน์มา พระเด็กๆ พระเล็กๆ ขึ้นมาเราก้ต้องศึกษาอย่างนี้ เพื่อให้เห็นความเป็นจริง เราไปเราไม่รู้หรือ กุสิดูอย่างการแสดง ละครษাত্রีต่างๆ เขาแสดง คณะนี้มีชื่อเสียง คณะนี้ไม่มีชื่อเสียง คณะนี้เล่นสมบทสมบาท

นี่ก็เหมือนกัน ข้อวัตรอะไรมันจะสะท้อนเข้ามาถึงใจบ้างละ ถ้าข้อวัตรอย่างภายนอกที่คิดขึ้นมาเองก็มี คิดกันขึ้นมาเองนะ อย่างนี้ควรจะทำอย่างนี้ อย่างนี้ควรจะทำ ..เกรส่อบาตรไม่เป็นความจริงหรือ

ถ้าจะเป็นความจริงนะ อย่างหลวงปู่มั่น อย่างครูบาอาจารย์เราทำมันมีมา ทำอย่างนี้เพราะอะไร ทำอย่างนี้เพราะมาจากพระไตรปิฎก พระไตรปิฎกนะมาจากบาลี บาลีว่าอย่างไร เมื่อใด กาลใด กุสิดูอย่างรองเท้าเห็นใหม่ พระมหากัจจานะขอให้พระโสณะมาของค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ขึ้นๆ นี่มันมีที่มาที่ไปหมด

สิ่งที่มืที่มาที่ไป มีตัว มีตน มีสถานี่ทั้งหมด มันพิสูจน์ได้ ทางวิทยาศาสตร์ก็พิสูจน์ได้ ทางวัฒนธรรมก็พิสูจน์ได้ แล้วความเป็นจริงในหัวใจพิสูจน์ได้ไหม? ความ

เป็นจริงของหัวใจ หัวใจเรามันติดข้องอะไร สงสัยไหม สงสัยไหม ที่เขาทำอยู่นี้มันสงสัยไหม แต่มันมีหยาบ มีละเอียดย มีต่างๆ ในโลก

ถ้าเราไม่เข้าใจ เราไม่เห็นต่างๆ เราว่าสิ่งนี้จะถูกต้องไปหมด คุณประเพณี วัฒนธรรม ผิดหมด ประเพณีวัฒนธรรมที่ทำอยู่นี้ผิดหมด เพราะอะไร เพราะเป็นไหม้ มันไม่มีหรอก แต่เราต้องไปกับเขา

แต่ข้อวัตรของเรา ชูดวงควัตรสิ่งนี้มันมีอยู่ในพระไตรปิฎกเลย ชัดเจนเลย ชัดเจนแล้วเขาทำกันใหม่ละ ไม่ทำเพราะอะไร เพราะมันคนส่วนน้อย มันไม่เวิร์ค มันไม่เป็นไปตามโลก โลกเขาต้องการการสัมพันธกัน การสิ่งต่างๆ โลกเขาต้องมีการคลุกคลีกัน แล้วทำเป็นประสาโลก นี่โลกเจริญ แล้วศาสนาก็ถึงเจริญ เจริญอย่างนั้นนะ สร้างวัดเป็นที่ท่องเที่ยว อย่างนี้เจริญ

ถ้าสร้างวัดเป็นที่ปฏิบัติ โอ้โฮ มีแต่พระ ทำไมกันนี้ ทะเลาะกันหน้าดำคร่ำเครียด ไม่มองหากันเลย นี่ของที่เป็นคุณงามความดี ของที่เป็นประโยชน์กับโลก โลกไม่เห็นเลย แต่ถ้าไปกับเขา ถ้าข้อวัตรปฏิบัติอย่างนั้นเราไม่เอา เราไม่เอากับเขา นั่นเป็นเรื่องของโลกๆ

โลกคืออะไร โลกคือกิเลส โลกคือสิ่งที่ยอมจำนนกับโลก ยอมจำนนให้เขาเป็นใหญ่ โลกเป็นใหญ่เหยียบย่ำธรรม แต่ถ้าธรรมเป็นใหญ่นะ เขาจะเชื่อ เขาจะไม่เชื่อ มันเรื่องของเขารื่องของเราเราทำถูกต้องไหม ตรวจสอบได้

ตรวจสอบเห็นไหม คุณศีลถ้ามีบริสุทธิ์ขึ้นมาจะเข้าสังคมไหน ของเรามันตรวจสอบได้ เข้ามาในหมู่คณะอย่างนี้ อย่างเช่นอุโบสถเราเข้ามาใครผิดใครถูกเห็นหมดนะ สาวมนต์ใครผิด มันผิดอหังการณ์ มันจะขัดกันล่ะ

นี่ก็เหมือนกัน ในเรื่องหมู่สงฆ์เรา ถ้าเข้ามาถ้ามันถูกต้องหมด อะไรผิด ผิดที่ไหน มันก็ต้องสมมุขาวินโย ทาดพุโพ ต้องมีการตรวจสอบสมมุขา ต้องมีการตรวจสอบกัน โดยสมมุขาคือปาก คือตรวจสอบกัน นี่อันนี้ถูกต้องไหม เรามาปรึกษากันเห็นไหม ชุมม สากจุกา เอตมมุงคลมุตตมัม แสดงธรรม คุณธรรมะกัน เข้ามาตรวจสอบอย่างนี้ ศาสนาถึงเจริญ

เจริญอย่างนี้มันเจริญเพราะอะไร เพราะมันถูกต้องๆ ถ้าผิดเพราะอะไร เพราะกิเลสมันอยู่กับเรา เราเห็นอะไร เราก็ว่าสิ่งนี้ถูกต้อง สิ่งนี้เป็นคุณงามความดี อย่างปัจจัยตั้ง ไข่ เห็นหมดเลย ความเป็นจริงของเราหมดเลย แต่จริงของใคร จริงของกิเลสหรือจริงของธรรม

ถ้าจริงของกิเลสมันก็เป็นประสาภิเลส ถ้าจริงของธรรมกิเลสมันยุบยอบตัวลง กิเลสมันเบาตัวลง สิ่งนี้มันเป็นประจำการณของจิต นี่คือการปฏิบัติ ปฏิบัติๆ อย่างนี้ปฏิบัติได้ทุกวินาที ปฏิบัติได้ตลอดเวลา ไม่ใช่ปฏิบัติต้องไปอยู่บนความคิดของกิเลส ปฏิบัติอย่างนั้น สิ่งนั้นไม่เป็นความจริง

การปฏิบัติได้เคลื่อนไหวทั้งหมด แล้วเคลื่อนไหวแบบธรรมนะ ไม่ใช่เคลื่อนไหวแบบโลก ถ้าทำแบบนี้ ไข่ อยู่บ้านก็ทำได้ อยู่ที่ไหนก็ทำได้ แต่ทำอย่างนั้นมันเป็นจริงไหม? เป็นประโยชน์กับเราไหม? ไม่เป็นประโยชน์กับเรา ไม่เป็นประโยชน์นะ

ประโยชน์กับเราหมายถึงว่าถูกต้อง “ผู้ใดปฏิบัติธรรม สมควรแก่ธรรม” เป็นประโยชน์กับใจ มันเป็นธรรม ปฏิบัติโดยกิเลส ผู้ปฏิบัติธรรมไม่สมควรแก่ธรรม สมควรแก่กิเลส สมควรแก่โลก โลกซัดๆ

ปฏิบัติไป ปฏิบัติไปเพื่ออะไร ปฏิบัติไปให้เขายกย่องนับถือ ปฏิบัติไปให้เขายอมรับ ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พรหมจรรย์ ไม่ได้ปฏิบัติไปเพื่อให้ใครนับถือ ไม่ได้ปฏิบัติเพื่อครูบาอาจารย์ของเรา ไม่ได้ปฏิบัติเพื่ออะไร ปฏิบัติเพื่อพรหมจรรย์ ปฏิบัติเพื่อสิ้นกิเลส ไม่ได้ปฏิบัติเพื่อแก้กิเลสของใครเลย ไม่ได้ปฏิบัติเพื่อจะไปแก้ใคร ถ้าคิดจะแก้เขาอยู่ตัวนั้นคือกิเลส

แต่ถ้ามันถึงที่สุดแล้วจิตมันหมดจากกิเลส เพื่อพรหมจรรย์ เพื่อความสะอาดของจิตของเรา ถ้าจิตของเรามีมันสะอาดบริสุทธิ์แล้ว ถ้ามีอำนาจวาสนา ถ้าเขาฟังเรา เห็นไหม เขาฟัง มันเป็นประโยชน์ คุณสิ คุณเวลาคนเจ็บคนป่วยไปหาหมอสิ จะหาหมอที่ดี จะหาหมอที่ไม่เลี้ยวไข่ จะหาหมอที่รักษาเรา เราไปหาหมออย่างนั้น

นี่ก็เหมือนกัน ไปหาครูบาอาจารย์ ครูบาอาจารย์ยังพูดตามธรรม ครูบาอาจารย์ไหนอยู่ในธรรม พูดตามธรรม อยู่ในธรรม เหมือนกับเป็นยารักษาโรคที่ไม่มีเชื้อพิษเจือปน

แต่ถ้าเราไปหาครูบาอาจารย์องค์ไหน พูดตามกิเลส พูดเพราะรัก พูดเพราะชัง พูดว่าพวกเรา คนนี้คนของเรา คนนั้นไม่ใช่คนของเรา มันไม่เป็นธรรมหรือก มันไม่เป็นธรรม มันเป็นเรื่องของการลำเอียงแล้ว ลำเอียงเพราะรัก ลำเอียงเพราะชัง ยานี้ก็มีคุณภาพน้อยลง ไม่สะอาด ไม่บริสุทธิ์

ถ้าสะอาดบริสุทธิ์เห็นไหม นี่เป็นธรรม ผิดเป็นผิด ถูกเป็นถูก มันคือธรรม นี่ก็เหมือนกัน เราไปปฏิบัติอย่างนั้นเพื่ออะไร ก็เพื่อสัจจะความจริง แล้วเราปฏิบัติเพื่อความจริง เราไปกลัวอะไรกับความจริง เราปฏิบัติความจริงเราก็กล้าเผชิญกับความจริง ถ้าความจริงเป็นอย่างนั้น เราก็ปฏิบัติเพื่อความจริง ให้ความจริงมันเกิดขึ้นมากับเรา

สมาธิก็เป็นสมาธิจริงๆ เป็นสัมมาสมาธิ ปัญญาเกิดก็ต้องเป็นปัญญาเกิดกับเรา ถ้าปัญญาอย่างนี้เกิดขึ้นมา ปัญญาของเรา มันจะย้อนกลับมาถึงข้างในนะ มันจะเห็นความหยาบ เห็นความละเอียด ปัญญาหยาบๆ อย่างนั้นเราไปเห็นปัญญาหยาบๆ อย่างนั้นเมื่อก่อนเราว่าปัญญา พอปัญญาละเอียดเข้ามาๆ มันถึงเห็นใจ เห็นความหยาบละเอียด เห็นไหม โสดาปัตติผล สกิทาคามิผล อนาคามิผล ปัญญาต่างกัน ทุกอย่างต่างกัน สิ่งต่างๆ ต่างกันหมดเลย

แล้วเหมือนพ่อแม่เลย พ่อแม่นี้ทุกข์ยากนะ หาเงินมาเลี้ยงลูก เวลาลูกแบมือขอตังค์ แบมือขอตังค์ นี่ก็เหมือนกัน เวลาไปแบมือขอ ปัญญาเกิดอย่างนี้ๆ มันปัญญาใหม่ แต่! แต่พ่อแม่คนไหน ครูบาอาจารย์คนไหนไม่รักลูกศิษย์บ้าง อ้าว...เป็นอย่างนั้นล่ะๆ แต่ถ้าเดี๋ยวรู้ขึ้นมาจากความจริงนะ เดี่ยวย้อนกลับเลย “ทำไมเราโง่อย่างนั้น ทำไมเราไม่เห็นสภาวะแบบนี้ สภาวะแบบนี้มันก็มีกับเราอยู่แล้ว ทำไมเราไม่เห็น ทำไมเราไม่รู้” นี่มันจะเป็นสภาวะของมัน

ถ้าเป็นสภาวะของมันจิตเรามันจะพัฒนาขึ้น ถ้าเรารู้ว่าเราผิดนะ ถ้าเราไม่ยอมรับว่าเราผิด เราว่าเราถูก เราดี ความดีจะไม่เกิดกับเราเลย แต่ถ้าอันนี้เป็นความผิดพลาดของ

เรา อันนี้เราแก้ไข มันเป็นความผิดพลาดนะ ความผิดพลาดหมายถึงความคิด หมายถึงสิ่ง
ที่มันเกิดแล้วดับไป ไม่ใช่ความผิดว่า เราผิดต้องจับเราติดคุก ไม่ใช่

ความคิดนี้ คิดอย่างนี้คิดอย่างไร ความคิดอย่างนี้มันคิดไม่เป็นประโยชน์
ความคิดอย่างนี้มันเป็นโทษกับเรา ความคิดอย่างนี้จะทำให้นิสัยเราต่อไปเราจะไม่
เข้มแข็ง อะไรที่เป็นขึ้นมาก็จะให้อ่อนแอ อ่อนแอตลอดเวลา ความคิดอย่างนี้หรือจะเป็น
นักปฏิบัติ ความคิดมันก็จะดีขึ้น ความคิดจะดีขึ้น มันมีความคิดแยกแยะ ความคิด
แยกแยะมันจะทำให้พัฒนาขึ้น สิ่งต่างๆ พัฒนาขึ้นมา นี้ความคิดจากข้างนอกนะ

เวลาเป็นปัญญาญาณไม่เป็นความคิดหรืออก มันละเอียดลึกซึ้ง เหมือนความรู้สึก
เราคิดถึงปัญญาความคิดในความคิดใช่ไหม แต่ความรู้สึก ความรู้สึกที่ว่าสุขว่าทุกข์ แล้ว
ความรู้สึกว่าถูกว่าผิด

แต่ถ้าความรู้สึกว่าถูกว่าผิดมันก็เป็นความที่เราตั้งฉาก เราจัดฉากขึ้นมาให้เห็นว่า
เป็นปัญญาญาณเวลาเป็นปัญญาญาณ แต่จริงๆ มันเหมือนกับเป็นความรู้สึก แล้วเป็น
ญาณ รับรู้เข้าไป รับรู้เข้าไปนะ เป็นปัญญาอันละเอียดสุดที่เข้าไปชำระอวิชชา

ตั้งแต่สติปัญญา มหาสติ มหาปัญญา แล้วปัญญาญาณ ปัญญาญาณเกิดกับจิต จิต
เกิดขึ้นมา ความละเอียดลึกซึ้ง เวลาครูบาอาจารย์จะสั่งสอนลูกศิษย์ เพราะอะไร เพราะ
มันประสบการณ์ของใจ ใจเคยผ่านอย่างนี้มา เคยผ่านปัญญาอย่างหยาบมา

เริ่มจากปัญญาโลกีย์ปัญญา ปัญญาโลกีย์ปัญญาที่พูดๆ อยู่นี้โลกีย์ปัญญา เพราะ
ขนาดที่ผู้แสดงเป็นสังขาร เพราะอะไร เพราะมันออกจากจิตที่ผู้รู้ แต่เวลาออกไปแล้ว
ผู้ฟัง ถ้าจิตเราเป็นโลก เป็นโลกีย์ปัญญา โลกีย์ปัญญาเพราะอะไร เพราะมันฟังมาจากข้าง
นอก แต่ถ้าเวลาเกิดจากเรา ถ้าเกิดจากความคิดของเรา เกิดจากขั้น ๕ ของเรา ขั้น ๕
ไม่ใช่จิต จิตไม่ใช่ขั้น ๕ มันเกิดจากภายนอก

ถ้าเกิดจากภายนอก เวลามันเกิดขึ้นมามันโลกีย์ปัญญา ถ้าโลกีย์ปัญญา ถ้ามัน
ใคร่ครวญธรรมะของพระพุทธเจ้าก็แล้วแต่ จะใคร่ครวญอะไรก็แล้วแต่ สิ่งนี้มันเป็น
ปัญญาอบรมสมาธิ ถ้าปัญญาอบรมสมาธิขึ้นมา มันย้อนกลับมาเป็นกัลยาณปุณฺณ

ถ้าปัญญามันเกิดขึ้นมาอีกมันก็เป็นปัญญาจากขั้น ๕ จากขั้น ๕ มันมีสัมมาสมาธิรองรับ ไม่มีตัวตน ปัญหานี้ไม่มีใครเป็นเจ้าของ มันเกิดโดยสัญชาตญาณ คือว่ามันเกิดโดยขั้น ๕ นี้แหละ แต่มันมีสมาธิเข้ามารองรับ

นี่ไงเพราะมีสมาธิอันนี้ มันถึงเป็นสัมมาสมาธิ มันถึงเป็นปัญญา มันถึงเป็นมรรค เป็นโลกุตตรปัญญา ถ้าเป็นมรรคเป็นโลกุตตรปัญญา ปัญญาอย่างนี้เข้ามามันก็หมุนเข้ามา ชำระล้างเข้ามาบ่อยครั้งเข้ามันก็เป็นโศคาปัตติมรรค แล้วก็ชำระเป็นโศคาปัตติผล เป็นสภิกาคามีมรรคละเอียดขึ้นไป เป็นอนาคามีมรรคขึ้นไป

พอมันเป็นปัญญาญาณ มันไม่ใช่ขั้น ขั้นไม่ใช่จิต จิตไม่ใช่ขั้น ตัวจิตแท้ๆ เป็นตัวจิต ตัวจิตแท้ๆ มันปล่อยขั้นเข้ามาชำระขั้นขาดลงมา ทำไมขั้นไม่ขาดในข้อมูล ข้อมูลคือปฏิมะ ปฏิมะคือกามราคะ คือสเปค คือความชอบของใจ ใจชอบสิ่งใด มันก็มาเทียบกับใจ มันก็พอใจไป

พอใจไปสิ่งนี้มันทำลายกัน พอทำลายกันมันก็หมดไป ขั้นก็ขาดออกจากจิต จิตเป็นจิต จิตไม่ใช่ขั้น ขั้นไม่ใช่จิต แล้วตัวจิตปัญญาญาณที่ชำระตัวจิต เหมือนกับปัญญาญาณใจ ปัญญาญาณที่มันละเอียดลึกซึ้งเข้าไปทำลาย..เข้าไปทำลาย..

ความเป็นไปของครูบาอาจารย์จะเหมือนกับพ่อแม่ ก่อร่างสร้างตัวหาเงินหาทอง ลูกเกิดมาแต่ละคน คุณ คุณลูกเล็กขึ้นมากินอาหารอ่อน ต้องอยู่ต้องนอน กินแล้วก็นอน นอนแล้วก็กิน เพราะเด็กเล็กจะนอนเกือบทั้งวันเลย พอโตขึ้นมาต้องหัดให้เป็นผู้ใหญ่ โตขึ้นมาหน่อยต้องรู้ต้องรับผิดชอบตัวเอง ต้องช่วยตัวเอง

นี่ก็เหมือนกัน จิตของเรา เราจะเป็นตัวอ่อนอย่างนี้ตลอดไปหรือ เราจะไม่เข้มแข็งขึ้นมาเลยหรือ เราจะไม่ทำให้จิตเราดีขึ้นมา ถ้าจิตเราพัฒนาขึ้นมา เราเป็นพระนะ เราวชโดยอุปัชฌาย์ เป็นสมมุติสงฆ์ แล้วถ้าเราปฏิบัติขึ้นมา มันจะเป็นพระที่ใจ ถ้าใจเราขึ้นมาเป็นพระนี่นะ มันเป็นหลักใจของเราก่อน แล้วมันจะเป็นหลักใจของหมู่คณะ เราจะเป็นผู้ใหญ่ไปข้างหน้า

ครูบาอาจารย์นะ อย่างครูบาอาจารย์ท่านมีอายุชั้ขึ้นมา นะ ท่านหวังมาก หวังเห็นใหม่ คุณ เวลาเด็กเณรน้อย เวลามาวชเรารู้ว่าเณรน้อย เณรน้อยต่อไปเขาจะเป็นผู้ใหญ่

ขึ้นมา ถ้าเราติดปัญญาวุฒิ ติดธรรมาวุฒิให้กับหัวใจของเขา เขาจะพัฒนาขึ้นมา ต่อไปเขาจะเป็นผู้นำ

นี่ไง ศาสนาส่งต่อกันมาเป็นชั้นเป็นตอน เราจะเป็นผู้ใหญ่ขึ้นไป เราต้องให้ใจเราเข้มแข็ง ให้ใจเรามีปัญญา แล้วให้ใจเราจับต้องแยกแยะ สิ่งใดเป็นบวก สิ่งใดเป็นลบ ในสังคมของเรา สังคมของสงฆ์ ให้อยู่กันร่มเย็นเป็นสุข ร่มเย็นเป็นสุขโดยธรรมนะ

แม้แต่อหารก็ไม่มีจะกิน น้ำท่าก็ลำบากอัตคัดขาดแคลน แต่ถ้ามันถูกต้องตามธรรมวินัยมันเป็นสุขนะ แต่ถ้าเราบอกเลยว่า เราต้องอุดมสมบูรณ์ไปทุกอย่าง ร่มเย็นเป็นสุขอย่างนั้นกิเลสมันอยู่ในหัวใจนะ ทำไมสังคมอย่างนั้นพระทะเลาะเบาะแว้งกัน ทำไมพระของเขามีปัญหาขัดแย้งกัน เขาขัดแย้งทั้งๆ ที่ทุกอย่างสมบูรณ์นะ สมบูรณ์หมดเลย แต่ทำไมความเป็นอยู่ของเขาไม่มีความสุขล่ะ

ของเราถ้ามันอยู่ป่าอยู่เขา มันจะอัตคัดขาดแคลนเราก็พอใจ อัตคัดขาดแคลนเพราะอะไร เพราะไม่อัตคัดขาดแคลนเรายังอดอาหารเลย เรายังอดอาหาร เรายังอดนอน เรายังจะพยายามให้หัวใจสดชื่น ให้หัวใจรื่นเริงในธรรม ถ้าเราปฏิบัติธรรมอย่างนั้น ความเป็นสุขเราเกิดจากตรงนี้ไง

นี่สัปบายะ ๔ เห็นไหม แม้แต่ความสงบสงัดเรายังแสวงหาโหยหานะ โลกยังโหยหากันเลย แล้วเราปฏิบัติว่าเราเป็นพระป่า ถ้ามันสงบสงัดอย่างนั้น ทำไมเราไม่กล้าสู้กับความสงบในหัวใจของเราล่ะ ทำไมเราไม่กล้าสู้กับความเป็นจริงล่ะ

เวลาเข้าไปอยู่ในความสงบเราก็กลัวผี กลัวความมืด กลัวไปต่างๆ ความกลัวมันก็ปิดกั้นไม่ให้จิตสงบได้ ถ้าเรามีปัญญามากขึ้นสิ่งนี้เราไม่ให้เกิดขึ้นมากับเราเลย เราจะไม่ให้เกิดมาได้ด้วยอะไร ด้วยสติ สตินะ ถ้ามีสติจับ จับทุกอย่างที่เข้ามาในความรู้สึก

ที่กลัวๆ นั้นกลัวอะไร เราเองไม่เป็นอย่างนั้นเลย เราต้องเป็นอย่างนั้นทุกๆ อย่าง แล้วเราไปกลัวอะไร นี่กิเลสมันสอดแทรกเข้ามา ถ้าไม่มีสติจับนะ ถ้ามีสติจับแล้วปัญญาใคร่ครวญจบหมด จบหมด!

“สรรพสิ่งในโลกนี้เป็นอนิจจัง สิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นอนิจจัง สิ่งนั้นเป็นความทุกข์ สิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นทุกข์ สิ่งนั้นเป็นอนัตตา”

มันแปรปรวนตลอด น่าสลดสังเวชมาก ในความรู้สึกที่มันเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาแล้วถ้าเราพิจารณาไปถึงที่สุดแล้ว จิตนี้ดับหมด แล้วจิตนี้ไม่มีการเปลี่ยนแปลงอีกเลย มันเป็นวิมุตตिसุข มหัศจรรย์หัวใจอย่างนี้ น่าสนใจมาก

แล้วถ้าครูบาอาจารย์ท่านไม่มีสิ่งนี้ ท่านเอาอะไรมาสอนเรา สิ่งนี้มันตรวจสอบได้ นะ ถ้าครูบาอาจารย์ที่ก่อนจะก็อดสอนไปอย่างนั้นนะ เวลาถูกศิษย์ถามปัญหาขึ้นมาตอบไม่ได้หรอก แล้วมันไม่มีจริงเอาความที่เอามาสอนเรา มันเป็นไปได้ไม่ได้

แต่ถ้าสิ่งนี้มันมีอยู่ แล้วเราประสบการณ์อยู่ในสังคม ในหมู่คณะ ในสังคมสงฆ์ที่กำลังรื่นเริงอาจหาญในธรรมอย่างนี้ ทำไมเราไม่รีบค้นคว้า ทำไมเราไม่รีบชวนขวายนขึ้นมาแล้วเอาใจของเราขึ้นมา เหมือนคนไข้เลย หมอยู่ตรงหน้าเรา ทำไมเราไม่รีบรักษาให้อาการไข้เราหาย

นี่ก็เหมือนกัน ถ้าอาการไข้เราหายเราก็เริ่มต้นจากตรงนี้ เริ่มต้นจากที่เราปฏิบัติทุกวินาที ทุกเวลา ในการเคลื่อนไหวเราจะมีสติพร้อม แม้แต่พูดเล่นพูดหัว แม้แต่การเคลื่อนไหวอยู่สติก็พร้อม โศกผูกไว้แล้วเอาจริงเอาจริงขึ้นมา เราก็จับได้ แล้วจับได้ โศคือใจ แล้วแยกแยะ เนื้อโค ปอดโค หนังโคก็ขายได้ เขาโคก็ขายได้ กระดูกโคก็ขายได้ โศทั้งตัวขายได้หมดเลย

นี่ก็เหมือนกัน ถ้าเราจับใจของเราได้นะ กาย เวทนา จิต ธรรม ทำให้เราเป็นโสดาบัน สกิทาคามี อนาคามี อรหันต์ จนถึงที่สุดแห่งทุกข์ เอวัง